

ԲԱԶՄԱՎԷՊ

ԺԴ. ՏԱՐԻ, ԹԻԻ 15.

1856

ՕԳՈՍՏՈՍ 1.

Բ Ա Ր Ո Յ Ա Կ Ա Ն

Դ Ա Ս Տ Ի Ա Ր Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Գ Լ Ո Ւ Խ Ա .

(Շարունակութիւն . Տես երես 150)

Այս բանիս մէջ սխալմունքները , մոլորութիւնները կրնան բազմաթիւ ըլլալ , ու անհուն զանազանութեամբ . որոնք անզգալի են , անտես , ու գրեթէ միշտ անդարմանելի :

Եւրկեմ ասոնցմէ մէկքանին հոս տեղս նշանակել :

Երբ և առաջ վտանգ մը կայ , ուս . կից պէտք է զգուշանալ , ու մարդ այն . չափ աւելի կը մօտենայ անոր , որչափ աւելի ջանք ընէ ուզած վախճանին հասնելու : Ինչաւ երկբայութիւն չկայ՝ որ դաստիարակութիւն չատ մեծ գործք է , գործ կատարելութեան . առանց երկբայութեան , գերագոյն նախատիպ մըն է , զոր աս գործքիս մէջ ջանալու է արդեամբք կատարել . բայց այս իսկ մեծ վտանգ մըն է :

Շատ դժուարին բան չէ գտնել դե . ղեցկագոյն դրութիւններ , կատարելա . գոյն կարգաւորութիւններ , այնպիսի խիստ կանոններ , որ աւելի կերպով մը բացարձակ կատարելութիւն բովանդա . կեն . բայց կատարեալ ըլլալուն պատ . ճառաւ անգործագրելի ու փնասակար կ'ըլլան : Եւսկանը , որուն ալ հասնե . լը դժուարին բան է , այն ճիշդ բարե . խառնութիւնն , ու ըստ սրբոյն Պա . ղոսի խօսելով , այն կապարելութեան թոթ . կալութիւնն է , առանց որոյ ամէն դրու . թեան , ամէն կանոնի մէջէն խոհեմու . թիւն կը պակսի :

Բայց աւելի հարկաւորն է տղուն տկարութիւնը խելքով գործածել , քան թէ պահանջել ինչ պտուղ որ կրնայ բե . ղել : Ինչո՞ւ մեծ սխալ է զբնութիւնը

բռնադատելը . որ եթէ դէմ դնէ՝ կը խորտակի , իսկ թէ տեղիք տայ՝ կը տկարանայ : Չափազանց կատարելութեւն չի գտնուիր . զարգացմանը . մարդ շուտով կը ձանձրանայ այն բանէն , որուն որ յսկամայ կամ կը ստիպուի երկարատեւն . շատ անգամ ալ ժամ մը ազատութիւնը շատ տարիներու վեր ի վերանց գործը կը փճացնէ :

Բնութիւնը ապականելու և տղայքն աւրելու երկու կերպ կայ . երկուքն ալ հաւասարապէս փաստակար :

(Ժ) Է ճշնելով և թէ երես տալով տղաքը միօրինակ չարաչար կ'աւրուին :

Տղայոց դաստիարակները ոչ երբեք պէտք է մոռնան թէ Տղոց հետ ներողամտութիւնը միշտ արդարութեան աւելի մօտ է , քան թէ խստութիւնը : Սեփմարդկանց հետ ալ նոյն է . ինչու որ եթէ տղայք պզտի մարդիկներ են , մարդիկ ալ շատ անգամ , պէտք է շիտակն ըսել , մեծ տղայք են : Աստի ով որ ինքզինքը դաստիարակութեան գործոյն կը նուիրէ , պէտք է որ ներողամտութեան անսպառ գանձ մը ունենայ : Այս ներողամտութիւնը նոյն իսկ արդարութիւնն է : Ամէն մարդ , յողովողին բացատրութեանը համեմատ , պէտք է որ յէշէ եր Է՛ճա՛կ : Այլ երբեք մոռնանք չէ թէ միայն՝ որ մենք ալ ինչ եղեր ենք անոնց հասակին . հապա այն ալ թէ ինչ ենք հիմա որ տարիքնիս աւելի առաջ դացած է :

Տարակոյս չկայ , որ քանի մը պարզ ու անտարակուսելի սկզբունքներ ամէն աղէկ դաստիարակութեան հիմունքն են . և քանի որ մարդ միտ դնէ փորձառութեան ուսմունքին ու ողջամիտ փիլիսոփայութեան առաջնորդութեանը , միշտ նոյն սկզբանցը կը հետևի : (Ժ) Է պէտ և ասոնք անփոփոխելի են , ու տղայ դաստիարակելու որ և իցէ կերպին որ ասոնցմէ հեռանայ՝ պակասաւոր կ'ըլլայ , ի վերայ այս ամենայնի ոչ ինչ ընդհատ այս ալ իրաւ է որ իւրաքանչիւր տղոց բնութիւնն ալ առանձին առանձին քննելու է , ինչ որ՝ Վախախնա

մութեան ձեռքը դրեր է իրենց բնութեան մէջ , իրենց ախորժակներն ու իրենց այլ և այլ բանի յարմարութիւնները :

Վարձեալ , ոչ ինչ ընդհատ ճշմարիտ է՝ որ իւրաքանչիւրը պէտք է դաստիարակել այն վիճակին համեմատ , որուն որ սահմանուած է . ու պէտք է ժամանակին այնպիսի ունակութիւններ իրենց տպաւորել , որ վերջէն իրենց պարտքերը կատարելը դիւրացնեն :

Վերնաճշմարիտ խօսք մը կայ , թէ ինչպէս որ բժշկութեան մէջ չկայ այնպիսի ընդհանուր դեղ մը , որ ամէն հիւանդութեանց ու ամէն կազմուածքի յարմար գայ , այսպէս ալ մանկածութեան արուեստը չկրնար ամէն տեսակ բնաւորութեանց միօրինակ կանոններ տալ :

Այն մեծ սկզբունքը որ բոլոր դաստիարակութեան վրայ կը տիրէ , ու ամէն բան ալ կը լուսաւորէ , այս է որ Դաստիարակութեան պէտք է Բնութեան երևելէն երևայ , ու անոր օգնութեան ընէ , ոչ երբեք ուժով բռնադատէ զայն , և ոչ ստիպէ . ասոր համար թէպէտ և դաստիարակութիւնը իր գերագոյն սկզբանցը մէջ անփոփոխելի է , բայց պէտք է յանհունա զանազանութիւն ունենայ իր ազդեցութիւնը , իր միջոցներն ու իր կերպը :

Չկայ բան մը ուսկից որ դաստիարակութիւնը պէտք է աւելի խորի ու աւելի վախնայ՝ ինչպէս է հասարակաց տիպը , այնպիսի կաղապար մը՝ որուն վրայ որ ամէն տեսակ բնութիւն բռնութեամբ թափուէին :

Վախարհքիս վրայ ուր տեղ կը գըտնես , կ'ըսէ Ֆենելոն իր գրուածոց մէջը , որ երկու դէմք իրարու ամենեկին նման ըլլան : Վարդկանց հոգիները դէմքերնուն գծագրութեանն ոչ ինչ պակաս իրարմէ կը զանազանին : Վաստիարակութիւնը , որ բնութեան ծառայութիւն կ'ընէ , և իրեն փառքն է Վախախնամութեան գործոյն աջակից ըլլալ , պէտք է որ բնութեան , ու նոյն իսկ Վախախնամութեան պէս ինքն ալ

զանազանութիւն ունենայ իր ամէն ըրածներուն մէջ: Պէտք է ամէն տեսակ բնութեանց յարմարի, հոգեւոր ամէն կերպերը առնէ, ու իր անձնանուիրութեանն ու կարողութեանը զանազան մէջ գտնայ թէ ինչով զանոնք պէտք է դաստիարակել, ու ինչով զիրենք ամէն օր պէտք է այլ և այլ ու նոր նոր կերպերով կազմել:

Սիով բանիւ, դաստիարակութիւնը այնպիսի գործ մըն է, որ անհուն զանազանութիւններ ունի. ամփոփած ու միակերպ տեսութիւնները, խիստ միջոցները, անողորմելի դարմանները, ու բռնի շարժումները՝ անանկ բաներ են որ դաստիարակութեան ամենեւին անպատշաճ բաներ են:

Պատիւարակութեան բնդհանուր սկզբունքները, իրեն մեծամեծ օրէնքները անփոփոխելի են. բայց գործադրութիւնը շարունակ կը զանազանուի, ու ասկից առաջ կու գայ, բարձրագոյն աստիճանով մը, այն բացարձակ կատարելութիւնը՝ առ որ պիտի դիմէ դաստիարակութիւնը:

Այլաւոր որ իմ պատուական վաստակակիցներուս կ'ըսէի, թէ դաստիարակութեան դպրոց մը՝ մտաւորական, բարոյական գործունէութեան հանդէսն սահման մըն է: Այդորոնք անշարժ է. սկզբբանց արմատը անայլայլելի. բայց անկէց ազդեցութիւն մը առաջ կու գայ՝ որուն զանազանութիւնները վերջ չունին. կ'ընդարձակի, կ'ամփոփի, կերպ մը կ'առնէ, ու կը նորոգուի՝ ըստ զանազան բնութեանց որոնց վրայ որ կը գործածուի. ու այն ատենը՝ որ դուն կարծես թէ անոնց ամենայն կերպերը կ'առնէ, ընդհակառակն ինքը կամ վրանին կ'իշխէ, և կամ զիրենք գերաւորն նախատպին նման կ'ընէ:

Սանաւանդ թէ վրանին ալ չիշխեր, բայց եթէ անոնց կերպարանքը ինքն առնելով, զօրութեան մը և կամ ծանրագին ձիւթի մը նման, որ այն ամաններուն որոնց մէջ որ կը լեցուի՝ անխտիր անոնց ձեւը կ'առնու, ոսկիէ եղեր են, երկրէն, և կամ հողէ. և կամ աւերի

լաւ ըսելով՝ նոյն իսկ Աստուծոյ շնորհացը պէս¹, որ այլ և այլ կերպարանափոխութիւններ կ'առնու այն սրտիցը համեմատ՝ զորոնք որ Աստուած նոյն իր շնորհքովը կը լեցնէ:

Աստուծոյ շնորհքը հողէ ամաններուն մէջ կը մտնէ, ու զանոնք կը զօրացնէ, երբեմն ալ ոսկիէ ամաններու կը փոխէ: Երկրէն ամանները կը կակղցնէ, կը յղկէ, ու ամրութեան հետ փայլունութիւն ալ կու տայ անոնց. կ'աշխատի որ զամէնը մէյմէկ պատուական ամաններու դարձնէ²:

Սուրբ Պրոք այս նմանութիւնները ինչպէս ալ որ մէկը առնէ, բանը հոս կու գայ թէ մինչև որ դաստիարակութեան դարմանները ուժին, ծանրութեանը, ընդարձակութեանը, կերպին, զրիցը, չափին ու ազդեցութեանը կողմանէ շարունակ չի զանազանին, ոչ երբէք դաստիարակութիւնը կրնայ հոգիները բնութեանց զանազանութեանը ու անհուն ճոխութեանը համեմատ կերպարանել: Աւրիշ կերպ վարուիլը, տղուն վրայ բնական, ժառանգական ու բարոյական բռնութիւն մը ընել ըսել է. երբեմն կրօնական բռնութիւն մ'ալ, որ իր կարողութիւններուն մէջ խորին շփոթութիւն մը կը ձգէ, կ'այլայլէ ու կը դառնացնէ զբնութիւնը, ու շատ անգամ ալ ծայրը հոն կ'երթայ որ բռնի ու առանց ազատութեան դաստիարակութեանը ամէն իննամբը՝ ատելի լուծի մը, ու անտանելի բռնաւորութեան մը պէս իրմէ հեռու մերժել կու տայ:

¹ Բազմապատիկ են շնորհքն Աստուծոյ:

² Անթը ոսկեղէնք... անթը պատուականք: